

Լ.ԱՐՄԻՐ

3

ՄԱՐՏԻԿԻ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

89L.99

26164

2-30

891.99 26164
2-30 Zuyptshft: 1a.

12.

ՀԱՅ ՄԱՐՏԻԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 3

891.99-1

ՍՏՈՒԿԱՍԾ Է 1961 թ.

Հ-30

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

(Հայ բանասերդները հայրենիքի մասին)

ՊԵՏՅՐԱՏ
ԵՐԵՎԱՆ
1943

26764
5595

Р о д и н а
(На армянском языке)
Аргиз, Ереван, 1943

Խ. ԱԲՈՎԵՍԱՆ

Ա՛խ վաթա՛ն, վաթա՛ն՝ քու հողին զուրբան,
Բո ծխին զուրբան, քո ջրին զուրբան,
Է՞ս փառքն ունեիր, է՞ս պատիժն առաջ,
Որ հիմիկ ավիրվել, մնացել ևս անջան:

Ե՞րբ միտք կաննի, թե էս հողերը,
Էս դաշտն ու սարերն, էս սուրբ ձորերը
Էնպես մեծություն, էնպես լավ օրեր
Գաշել են, մնացել ա՛խ հիմիկ անտեր:

Ո՞ւր ձեր տերերը, թագաւորները,
Ձեր պահողները, ձեր իշխանները,
Ընչի՞ մեկ թողին իրանց սրբերը
Ու ձեռք վերցրին, թողին էս քարերը:

Ձեր գերեզմանը, ա՛խ ձեր լիս հողը,
Որ հիմիկ չեմ տեսնում ձեր կորած թուր,
Կրակ է ընկնում ջրան, ոսկերքը,
Ուղում ա ձեզ հետ պարզի իր սուրը:

Ընչի՞ ձեր վախառը աչքս բաց չարի,
Մարմինս հողին, ջանս ձեզ չտվի,
Որ հմիկ էսպես չթռչեի, չգայի,
Ձեր հողը չտեսնեի, ձեր վրա չլայի:

Հող ունինք՝ խլած, կյանք ունինք՝ մեռած
Ա՛խ, ջրի, կրակի մենք եսիր դառած,
Ո՛չ երկինքն տեսնի մեր սուգն ու լացն,
Ո՛չ երկիրն պատուի մեզ տանի ցած:

Ի՞նչ կըլնի՝ մեկ էլ գլուխ բարձրացնեք,
Ձեր մարդիկը տեսնեք, նրանց ցավը քաշեք,
Ձեր արնախառն աշխարհն ազատեք,
Յա մեզ էլ ձեզ հետ հողը տանիք, պահեք:

Աչքս բաց արի խարարա տեսա.
Ախ, ո՞վ գիտեր, թե մեր ազգի վրա
Սարեր են էլել, հիմիկ բրիշակ.
Մեզ տակով չարելու էլ խեղճ չմտանք:

Ա՛խ մեր սիրտն էսպես ընչի՞ հովացել,
Արինը ցամաքել, մեր կուռը թուլացել.
Երաբ կտեսնի՞մ անիս ես մեկ օր էլ,
Մեր սուրբ երկիրը թշնամուց ազատիլ:

էն ի՞նչ շունչ կըլի որ էս նոր հողին
Փշի, վերկացնի քնից մեր աղգին.
էն ի՞նչ ձեռք կըլի, որ մեր աշխարքին
էլ եղ սիրտ տա ու կանգնեցնի կրկին:

Ա՛խ ես էն ձեռքին կյանքս դուրբան կանեմ,
էն կոխած հողին երեսս կքսեմ,
Ապրիմ իմ արինս նրան մատաղ կանեմ,
Մեռնիմ հողիցն էլ միշտ նրան կօրհնեմ:

Կանգնել ես էդպէս գլուխդ ամպին խփած
Ա՛յ խեղճ հալւոր, երեսդ փակած.
Ի՞նչ կըլեր՝ Մասիս ան դեռ աչքդ բաց,
Սրի չտայիր քո որդիքն էրված:

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

ԵՐԳ ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ

Ազատն աստված այն օրից,
Երբ հաճեցավ շունչ փչել,
Իմ հողանյութ շինվածքին
Կենդանություն պարգևել,

Ես անբարբառ մի մանուկ
Երկու ձեռքս պարզեցի
Եվ իմ անդոր թևերով
Աղատությունն զրկեցի:

Մինչ զիշերը անհանգիստ
Օրորոցում կապկապած
Լալիս էի անդադար
Մորս քունը խանդարած,
Խնդրում էի նորանից
Բազուկներս արձակել,
Ես այն օրից ուխտեցի
Աղատությունը սիրել:

Թոթով լեզվիս մինչ կապերը
Արձակվեցան, բացվեցան,
Մինչ ծնողքս իմ ձայնից
Խնդացին ու բերկրեցան,
Նախկին խոսքն, որ ասացի,
Ձեր հայր, կամ մայր, կամ այլինչ
Աղատություն, դուրս թռավ
Իմ մանկական բերանից:
«Աղատություն», ինձ կրկնեց
Ճակատադիրը վերևից.

«Աղատության դու գինվոր
Կամիս գրվել այս օրից:
Ո՛հ, փշոտ է ճանապարհդ,
Բեզ շատ փորձանք կըսպասե,
Աղատություն սիրողին
Այս աշխարհը խիստ նեղ է»:

— Աղատություն,— գոչեցի,—
Թող սրտաւ իմ գլխին
Փայլակ, կայծակ, հուր, երկաթ,
Թող դա՛վ դնե թշնամին.
Ես մինչ ի մահ, կախաղան,
Մինչև անարգ մահու սյուն
Պիտի գոռամ, պիտ կրկնեմ
Անդադար աղատություն:

ՄԿ. ՊԵՇԻԿԹԱՇԼՅԱՆ

ԴԱՐՈՒՆ

Ո՛հ, ինչ անուշ և ինչպե՞ս դով
Առավոտուց փրչե՞ս հովիկ,
Ծաղկանց վրա գուրգուրալով

Եվ մազերուէն կռսին փափլիկ,
Բայց չես հովիկ իմ հայրենյաց,
Գնան անցիր սրտես ի բաց:

Ոհ ի՞նչ աղու և սրտաւին
Ծառոց մեջեն երգես թռչնիկ,
Սիրո ժամերն ի հանտառին
Ըղմայլեցան ի քո ձայնիկ,
Բայց չես թռչնիկ իմ հայրենյաց,
Գնան թըռիր սրտես ի բաց:

Ո՛հ, ի՞նչ մբմունջ հանես վըտակ
Ականակիտ ու հանդարտիկ,
Քու հայելվույդ մեջ անապակ
Նային զիրենք վարդն ու աղջիկ,
Բայց, չես վըտակ իմ հայրենյաց,
Դընան, հոսե սրտես ի բաց:

Թեպետ թռչնիկ և հոգի Հայոց
Ավերակաց թռչին վերա,
Թեպետ պղտոր վըտակն Հայոց
Նոճիներու մեջ կը սողա,
Նոքա հառնչք են հայրենյաց,
Նոքա չերթան սրտես ի բաց:

ԹԱՂՈՒՄՆ ՔԱՋՈՐԴՎՈՒՅՆ

Ոչ փող զարկինք, ոչ արձագանք լեռնասույզ
Սարե ի սար չարաշըշուկ տարին լուր,
Ու չերգեցինք ողբոց երգեր սրտահույզ,
Երբ պատանվույն բացինք մըռայլ փոփին դուռ:

Գիշերական մունջ ըստվերներ շուրջ կային
Երբ հրացանի կոթով ըզհող փորեցինք,
Լուսին միայն դողդոջ շողայր մեր գլխին
Սուգ էր պատեկ ըզգաշտ, բըլուր և երկինք:

Պետք չէր դադաղ, և ոչ ճերմակ պատանքներ,
Որով գոցվեր ազատորդի քաջորդին,
Նա ետ մարտին կարծես հոգնած կուհանդչեր
Ու վերարկուն կարմիր բալ էր յուր անձին:

Անձայն ու կարճ ննջեցելոց մի զրուցեց
Մեր քաջ տերտերն, զինվոր հայոց ու աստուծո,
Գովեց ըզմահն և քաջությունն յուր օրհնեց
Թույլ չի տըվալ հառաչ մ' ու ճիչ հանելու:

Բայց երբ գըլուխն ի բարձ դըրինք հողաշեն
Տեսանք ըզգեղ ճակտին ու վերքըն պայծառ,
Ո՛վ պատանյակ, ըսինք ամենքս մեկ բերնեն,
Վասն հայրենյաց մեռար, դու շատ ապրեցար:

Գընան զըռուցէ հայկազարմից մեծ ողմոց
Որ կան աշտեղ ազատ ու քաջ դեռ հայեր,
Որոնք ի բույր պատերազմաց թեպետ խոց
Մեջ ամպրոպաց ի ժայռ կանգուն են կեցեր...

Մեյ մ'ալ քամի հանկարծ փըչեց ցրտաշունչ
Լուսնին շողերն եկավ. գոցեց մըթին ամպ
Ու մեր սարերն զերթ ուրվականք անմըռունչ
Սև գլուխնին տնկած դիտեն ապշությամբ:

Այն ժամ ցուրտ ցուրտ հող լեցուցինք յուր վրան.
Խաչ մը դրինք, ինչպես յուր մոր պատվեր էտ.
Ո՛հ այլ շքեղ արձանագիր, ո՛չ տապան,
Զինքըն մինակ թողուցինք յուր փառքին հետ:

Ռ. ՊԱՏԿԱՆՅԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆԻ ԵՐԳԸ

Հիմի էլ լըռենք, եղբարք, հիմի էլ
Երբ մեր թըշնամին իր սուրն է դըրել,
Իր օրհասական սուրը մեր կըրծքին,
Ականջ չի դընում մեր լաց ու կոծին,

Ասացեք, եղբարք հայեր, ի՞նչ անենք,
Հիմի է՞լ լըռենք:

Հիմի է՞լ լըռենք, երբ մեր թըշնամին,
Դավով, հրապուրքով տիրեց մեր երկրին,
Զընջեց աշխարքից Հայկա անունը,
Հիմքից կործանեց Թորգոմա տունը,
Խըլեց մեզանից թագ, և խոսք, և զենք,
Հիմի է՞լ լըռենք:

Հիմի է՞լ լըռենք, երբ մեր թըշնամին
Խըլեց մեր սուրբ—սլաշտպան մեր անձին,
Մըշակի ձեռքիցն էլ խոփը խըլեց,
Այդ սուր ու խոփից մեր շղթան կըլեց,
Վայ մեզ, շղթայով կապած գերի ենք,
Հիմի է՞լ լըռենք:

Հիմի է՞լ լըռենք, երբ մեր թըշնամին
Սոսկալի զենքը բըռնած մեր զըլխին,
Կուլ տալ է տալիս արտասուք առատ,
Աղեխարշ բողոք վարուց ապիրատ.
Մեր գըլուխը լալու Նփրատ հէր պըտուենք,
Հիմի է՞լ լըռենք:

Հիմի է՞լ լըռենք, երբ մեր թըշնամին
Լիբը գոռոզությամբ լցրած իր հոգին,

Արդարության ձայնն հանած իր սրտից
Արտաքսում է մեզ մեր բընիկ երկրից,
Պանդոսլատ, հալածյալ, եղբարք, մեր դիմենք,
Հիմի էլ լըռենք:

Հիմի էլ լըռենք, երբ մեր թըշնամին,
Անգոհ մեր բերած ծանր զոհերին,
Իր լիրբ, նըղոված ձեռքը կարկառեց,
Ազգությանս վերջին կապը պատառեց,
Հայի կորուստը մոտ է, ինչ անենք,
Հիմի էլ լըռենք:

Հիմի էլ լըռենք՝ մարգիկ ի՞նչ կասեն,
Երբ մեր տեղ քարինք, ապառաժք խոսեն,
Զե՛ն ասիլ ո՞ր հայք արժանի էին
Այդ ստըրկական անարգ վիճակին.
Մեր սուրբ քաջ նախնյաց գործերը գիտենք,
Մինչև երբ լըռենք:

Թող լըռե մուշը, անդամալուծը,
Կամ՝ որոց քաղցր է թըշնամու լուծը,
Բայց մենք, որ ունինք հողի ու սիրտ քաջ,
Ե՛կ անվախ ելնենք թշնամու առաջ,
Գոնե մեր փառքը մահով ետ խըլենք
Ու աշնպեռ լըռենք:

Գեղեցիկ աշխարհ, դու հայոց աշխարհ,
 Լըցված, ողողած, դառն արտասուքով.
 Որքան խեղճ ես դու, և որքան թշվառ,
 Արյունաշաղախ տեսարաններով:

Ողջուն եմ բերել քեզ ես հյուսիսից,
 Գուցե, ոչ առանց դառն արտասուքի.
 Թույլ տուր, ով մայր իմ, հարազատ հողից
 Օծանեմ մարմինս—հարուժյճն առնի:

Քո մեջ ծաղկում է լիության սրտակ,
 Բոլորն սլարգեկ է քեզ բնություն.
 Բայց, ով քաղցրաշունչ Հայաստան հողյակ,
 Ինչո՞ւ հյուսիսի չունիս կրթություն:

Ինչո՞ւ քո որդիք, այնքան կամակոր,
 Գրկել են խավար, որ կարոտ ունի:
 Ինչո՞ւ չեն զարթնում քնից դարևոր,
 Որ կենդանության նշույլը ծագի:

Ես քանի անգամ երկնք ից հարցրի,
 Քանի աղոթքով դեպ երկիր դարձա—

Ասացէք դուք ինձ, որ բռնաւորի
Շարժեցաւ ձեռը անսլարտիդ վերս:

Եւ չունի՞ս արդշոք ոչինչ ղորություն,
Հիվանդ ես, ասա, կորսեալ օրհասի:
Եւ որ խանդարեց քո վառ մանկություն,
Լուսին Մահմետի, թե բարբը Հայի:

Եւ միթե ոչ ոք քո զավակներից
Փայլատակելու չէ՞ սուսեր ձեռքին,
Փոթորիկ, հրդեն վերաւոր կուրծքից
Անվախ թափելով ոսոխի գնդին:

Պատկառելի կին, մայր մեր նետահար,
Արիության մեջ անսլատիւ եղած.
Աչքերում արյուն, մաղերն անհարդար...
Ասլտակահած է, անբոլոյթ խոցոտված...

Մի վեր կաց, կանգնիր աշխարհ Հայաստան,
Մի թնփ տուր ուժով, թող ճեղքվին կապանք,
Ահա քեզ աշյուն իմ նվիրական,
Թող ցողեն դաշտերդ փրկության հոսանք:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ,
Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
Դեպի ուր ինձ առն,
Թընչում ես այդպես արագ.

Ախ, թըռիր, ծիծեռնակ,
Ծընած տեղս Աշտարակ,
Անդ շինիր քո բունը
Հայրենի կառուրի տակ.

Անդ հեռու ալիվոր,
Հայր ունիմ սըղավոր,
Որ միակ յուր որդուն
Սպասում է օրն օր.

Երբ տեսնես դու նրան՝
Ինձնից շատ բարե արն,
Ասա, թող նստի լա
Յուր անբաղդ որդու վերա:

Դու պատմե թե ինչպես
Աստ անտեր ու խեղճ եմ ես,

Միշտ լալով, ողբալով
Կյանքս մաշվել՝ եղել կես:

Ասիւր որ՝ չի բացված
Թառամեցա միացած
Ես ծաղիկ գեղեցիկ
Հայրենի հողից զրկված:

Դեհ, սիրուն ծիծեռնակ,
Հեռացիր, թըռիւր արագ—
Դեպի հայոց երկիրը
Ծընած տեղս— Աշտարակ:

Պ. ԴՈՒՐՅԱՆ

ԻՄ ՅԱՎՐ

Սուրբ տենչերով լոկ ծարաված՝
Ցամաք գտնել աղբիւրքն հարմար,
Ցամքիլ ծաղիկ հասակի մեջ.
Ո՛հ, չէ՛ այնչափ ցալ ինձ համար:

Զերմ համբույրով մը դեռ չայրած
Սա ցուրտ ճակատըս դալկահար՝

Հանգչեցունել հողե բարձին,
Ո՛հ, չէ՛ այնչափ ցավ ինձ համար:

Դեռ չը գրկած էակ փունջ մը
Ժպտե՛ գեղե՛ հարե շաղյալ՝
Գրկել սա ցուրտ հողակույտը,
Ո՛հ, չէ՛, այնչափ ցավ ինձ համար:

Քաղցր երազող մ՛հղի մրափ մը
Չաննորրած գլուխս մըրկահար՝
Ննջել հողե վերմակին տակ,
Ո՛հ, չէ՛ այնչափ ցավ ինձ համար:

Հագնիլ հյուղեն մուր—անունը,
Ծըծե՛լ նորա մըրուր—օղն հար,
Միշտ ցավիլը միանգամայն,
Ո՛հ, չէ՛ այնչափ ցավ ինձ համար:

Հեք մարդկության մեկ ոստը գոս՝
Հայրենիք մը ունիմ թըշվառ,
Զօգնած անոր՝ մեռնիլ աննշան,
Ո՛հ, այս է սոսկ ցավ ինձ համար:

26466
5595
A

Տ Ղ Մ Ո Ւ Տ

Մըտալ արեւ. Աւարայրին մոռթ պատկոյ,
Սև ամպերով երկնից զեմքը քողարկվեց.
Բնությունը մի քուն մտած հեշտասեր
Վայելում է անուշության վառ ժամեր:

Չէ նվազում քաղցըր սրինգն հովվական,
Թռչունների քնքուշ տաղեր լոկացան.
Ծաղիկները նիրհած փափուկ մարդերում
Երբեմն մեղմիկ հովի հետ են համըռնվում:

Բայց այդ քունը մոտ չէ դալիս հեշտագին
Ծեր Տղմուտի արյունահոխ աչքերին
Այն սև օրից, երբ որ կուրծքը կուսական
Ոռոգվեցավ արյունովը հայության:

Անցան դարեր. դեռ Տղմուտը հեծելով
Գիշերները խանդարում է տնվողով
Աւարայրի անուշ քունը, և չունի
Մինչև այսօր նա ողբակից յուր վշտի:

Եվ ծերունին հառաչում է սգավոր.
Արյուն դարձած կոհակները ալևոր

Գրնում, գալիս, զարնովում են ավերին,
Անցած փառքը հիշեցնում են հայերին:

«Ձեր նախնյացը էլ չեք նման դուք, հայեր,
Ձունիք այլ ևս հայրենասեր այն ոգին.
Նոքա մեռան, և կուրծքները անվեհեր
Արյամբ բուսած անմահ վարդեր պսակեցին:

Նոքա գըլուխ չըտվեցին բռնության,
Զըծախեցին նոքա խիղճը և ամոթ,
Ազատության երկրպագու կանգնեցան,
Հալածատալով փառքի լուսոյն անաղտո:

Եվ անթառամ զարդարվեցան պսակով,
Անմահացավ այն լին հոգին արության.
Եվ հայրենյաց կյանք տվեցին արյունով
Ահեղ մարտի զաշտում հայ մարդ, հայ զուսան:

Դուք ի՞նչ արիք, դուք փառավոր նախորդաց,
Ստրուկ ծընած, անխառք սընած զավակներ.
Հայ սար, հայ դեռ, հայ զաշտորայք շունչ տուած
Պիտ ամոթով այրեն ձեր սև երեսներ:

Ազատության սուրբ պատկերը կործանած,
Դուք ծաղրում եք ազատասեր ըզբացմունք.

Նոր Հաղկերտի անարգ բազին եք կանգնած
Եվ խայտառակ կատարում եք սլաշտամունք:

Ո՛հ, թե ելներ կորած մոռցված դամբանից
Վարդանների առյուծական այն հողին,
Եվ երկաթի խարաղանը թռնալից
Տար ձեր ժպիրհ, ամոթապարտ ճակատին,

Եվ արցունքով համբուրելիք սուրբ շիրիմ,
Ուխտ կապելիք նորից խաչով ու սըրով
Կանգընեցնել նոր Արտաշատ, Խոխոցիմ,
Վերջ տալ անարգ այս վիճակին արյունոտ...

Եվ Տղմուտը հառաչում է սգավոր.
Արյուն դարձած կոհակները ալևոր
Դընում, գալիս, զարնվում են ափերին,
Անցած փառքը հիշեցնում են հայերին:

Անցան դարեր. դեռ ծերունին հեծելով
Գիշերները խանգարում է անվրդով
Ավարայրի անուշ քունը, բայց չունի
Նա ույժ քունը խանգարելու հայերի...

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐԻՆ

Որդեկորույս խղճուկ մայրեր,
 Մի լաք աշխատեա դառնագին,
 Որ սիրասուն ձեր զավակներ
 Կյանքը դոհած հեզ աղգին,
 Մատանդ օրեր, ծաղիկ հասակ,
 Ծընող, քույրեր մոռացան,
 Եւ սուրբ գործի քաջ նահատակ՝
 Ռազմի դաշտում փութեցան...

Ո՛չ հոգերուխ սուրբ աղոթքը
 Օրհնեց անթաղ դիակներ,
 Ո՛չ մայրական դողդոջ ձեռքը
 Փակեց անկյանք, սառն աչեր.
 Միայն երկինք—խավար երկինք
 Արյամբ ներկված աշխարհի
 Տեսաւ բարձրից, օրհնեց լըռիկ
 Վերջին շունչը քաջերի...

Բայց դուք մի լաք, հիւ հայ մայրեր,
 Ձեր անույած քաջ որդիք
 Ձէին սիրում արտասուքներ

Երբ բաղմատանջ հայրենիք
Ազատության ջերմ փափաղով
Ազգից խնդրեց ողջակիզ,
Նոքա անլաց, վառված հողով
Վերջին համբույր տվին ձեզ...

Վերջին համբույր... Եվ սրբացան
Դեպի լեռներ արնաներկ.
Մատաղ ձեռքին—սուր, հրացան,
Վարդ շրթունքին—ազատ երգ...

Հ Ե Ր Ո Ս Ի Ն

Հերոս, դու անցար կյանքի ուղին,
Այժմ քո փառքը կնայրի աշխարհում.
Կնայրի քո վսեմ, անձնուրաց ոգին,
Սուրբ հայրենիքիդ հզոր երգերում.
Կնայրի քո գործը—գործ հերոսական,
Որ ազատություն պարգևեց նրան:

Քանի որ ազգը շնչում է ազատ,
Կենդանի կը մնաս դու նրա կրծքում,
Դու ընկած... բայց քո արյունն անարատ,
Կը հոսե դարձյալ մեր երակներում,

Ե՛վ գյուղերից, և՛ շենքերից՝ տըխմել, դատարկ
ու խաւար,

Ձարկված հայրենիք,

Ձըրկված հայրենիք:

Խըռնըվում են մըտքիս հանգեալ բանակաները
անհամար,

Տըրորում են քո երեսը, քո դաշտերը ծաղկավառ,

Ու ջարդարար ոհմակաները աղաղակով վայրենի,

Ավարներով, ավերներով, խընջույքներով

արյունի,

Որ դարձրին քեզ մըշտական, սև ու սուգի մի

հովիտ,

Խեղճ ու լալկան քո երգերով, հայացքներով

անժըպիտ,

Ողբի՛ հայրենիք,

Որբի՛ հայրենիք:

Բայց հին ու նոր քո վերքերով կանգնած ես դու

կենդանի,

կանգնած խոհմէն, խորհըրդավոր ճամփին նորի

ու հնի.

Հառաչանքով սըրտի խորքից խոսք ես խոսում

աստծու հետ,

Ու խորհում ես խորին խորհուրդ տանջանքներում
Հարադետ,

Խորհում ես դու էն մեծ խոսքը, որ տի ասես
աշխարհքին,

Ու պիտ գտնաս էն երկիրը, ուր ձըգտում է
մեր հոգին —

Հույսի հայրենիք,

Հույսի հայրենիք:

Ու պիտի գա հանուր կյանքի արշալույսը վառ
հագած,

Հագած հազար լուսապայծառ հոգիներով ճա-
ռագած,

Ու երկնահաս քու բարձունքին, Սրբաբաթի
սուրբ լանջին

Կենսաժըպիտ իր շողերը պիտի ժըպտան առաջին.

Ու պոետներ, որ չեն պըղծել իրենց շուրթերն
անեծքով,

Պիտի գովեն քո նոր կյանքը նոր երգերով, նոր
խոսքով:

Իմ նժր հայրենիք,

Հըզճր հայրենիք...

ՀԱՅՈՑ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ

Մեր ճամբրեն խավար, մեր ճամբրեն զիշեր,
 Ու մենք անհատնում
 Էն անլույս մըթնում
 Երկնը դարերով գընում ենք դեպ լիեր
 Հայոց լեռներում,
 Դըժար լեռներում:

Տանում ենք հընուց մեր գանձերն անգին,
 Մեր գանձերը ծով,
 Ինչ որ դարերով
 Երկնել է, ծընել մեր խորունկ հոգին
 Հայոց լեռներում,
 Բարձր լեռներում:

Բայց քանի անգամ լերի անապատի
 Օրդաները սև
 Իրարու ետև
 Եկան զարկեցին մեր քարվանս աղնիվ
 Հայոց լեռներում,
 Արնոտ լեռներում:

Ու մեր քարվանսը շփոթ, սոսկահար,
 Թալանված, ջարդված

Ու հատված հատված

Տանում է իրեն վերքերն անհամար

Հայոց լեռներում,

Սուգի լեռներում:

Ու մեր աչքերը նայում են կարոտ

Հեռու աստղերին,

Երկընքի ծերին,

Թե երբ կըրացվի պայծառ առավոտ

Հայոց լեռներում,

Կանանչ լեռներում:

ԱՎ. ԻՍԱՀԱՅԱՆ

*
* * *

Է՛յ, ջան հայրենիք, ինչքան սիրուն ես,

Սարերըդ կորած երկնի մովի մեջ,

Ջրերըդ անսւշ, հովերըդ անսուշ,

Մենակ բալեքըդ արուն-ծովի մեջ:

Քու հողին մեռնեմ, ահգին հայրենիք,

Ա՛խ, քիչ է, թե ուր մի կյանքով մեռնեմ,

Երնեկ ունենամ հազար ու մի կյանք,
Հազարն էլ սըրտանց քեզ մատաղ անեմ:

Ու հազար կյանքով քու դարդին մեռնեմ,
Բալեքիդ մատաղ, մատաղ քու սիրուն.
Մենակ մի կյանքը թող ինձի պահեմ,
Ի՛ն էլ քու փառքի գովքը երգելու.

Որ արտուտի պես վեր ու վեր ճախրեմ
Նոր օրվա ծեղիդ, աղիդ հայրենիք,
Ու անսուշ երգեմ, բարձր ու զիլ գովեմ
Կանաչ արևըդ, ազատ հայրենիք...

Բոցիկու սարին սև ամպն է չոքել.
Հոփն է հեծեծում Բասենա դաշտում.—
Ոսկի երգերըդ, իմ աղիդ ընկեր,
Ին հոփն է երգում Բասենա դաշտում:

Ա՛յ, սիրուն արտուտ լալազար գարնան,
Արաղի դաշտից մինչ խլաթ ու Մոսկ
Դուն թըռչում էիր սիրտըդ վառ-վառման
Գովքն ազատության երգելով անսուշ:

Քաջ ընկերներով կըռիվ սըլացար
Ազատ երգերով Արաղի դաշտում.

Նամարդ թշնամուն զարկիր, զարկվեցար
Ընկերներիդ հետ Բասենա դաշտում:

Ու ժողովուրդը կարոտ քու սիրուն
Բասենա դաշտից մինչ Խլաթ ու Մուշ
Երգում են անվերջ երգերըդ սիրուն,
Ու չեն մոռանում երգերըդ անուշ...

Ա՛խ, սուրբ վերքերով ընկերներիդ հետ
Արնոտ հողի տակ անհւշ քնեցիր.
Թող ծանր չթվա այն հողը վրեժդ,
Որն այնպես հըղոր, անհուն սիրեցիր...

Բոցիկու սարին սև ամպն է չոքել,
Հոփն է հեծեծում Բասենա դաշտում.
Անհւշ երգերըդ, իմ ազիզ ընկեր,—
էն հոփն է երգում Բասենա դաշտում...

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԵՂԵԳՆՅԱ ԳՐԶՈՎ

Եղեգնյա գրչով երգեցի փառքեր,
— Քեզի ընծա, իմ հայրենիք.

Սոսյաց անտառեն էի զայն կտրեր...
Քեզի ընծա, հին հայրենիք—
Նղեգնյա գրչով երգեցի քուրմեր.
Ընդ եղեգան փող՝ լույս ելաներ:

Նղեգնյա գրչով երգեցի կարոտ.
— Ձեզի ընծա, հայ պանդուխտներ.
Ան տարաշխարհիկ բույսի մ'էր ծրդոտ...
— Ձեզի ընծա, հեք պանդուխտներ—
Նղեգնյա գրչով երգեցի հարսեր.
Ընդ եղեգան փող՝ հղբ ելաներ:

Նղեգնյա գրչով երգեցի արյուն.
— Ձեզի ընծա, սուրբ զոհեր—
Ան ելած էր մոխրի մեջ իբրեւ կնյուն...
— Ձեզի ընծա, կրակի զոհեր—
Նղեգնյա գրչով երգեցի վերքեր.
Ընդ եղեգան փող՝ սիրտս ելաներ:

Նղեգնյա գրչով որբ տունս երգեցի.
— Քեզի ընծա, հայր ալեհեր—
Յամքած աղբյուրեն մեր զայն հողեցի...
— Քեզի ընծա, մայր կտրեր—
Նղեգնյա գրչով օճախս երգեցի.
Ընդ եղեգան փող՝ ծուխ ելաներ:

ԵՍ ԵՐԳԵԼՈՎ, ԿՈՒՋԵՄ ՄԵՌՆԵԼ

Ա.

Սպասումիւ և հույսիւ քաղցրութեանը հետ,
մինակ էի այդ իրիկուն
Եւ փրկութեան ու տառապանքի նժարովը՝
հայրենիքին ըստը կը կշռեի...
Երբ՝ հեռակա տանս դուռը, գիշերվան սարսափին
մեջէն, ուժգնապես բաղխեցին
Եւ ժպտուն՝ ընկեր մը ներս մտաւ, շքեղօրէն
դեղեցիկ, եղբայրադեմ և ահաւոր...

Բ

Երխտասարդ էր: Աչկւններուն կայծը երկնքի
աստղերէն էր որ կծորեր,
Եւ հասակին ձեւը մարմարներու զորութեան-
նէրէն էր կերտված...
Մտածումը մարդկային արդարութեան էջերին
հստակօրէն ջահաւաստել...
Ճակատին վրա իրենց ցաւի և ըստութեան
ծաղկներն ունեին:

Մտերմաբար քովքովի, հայրենիքին տառապան-
 քեն կը խոսեինք,
 Իր ծանրախոհ դլուխը սգավոր կիսաստվածի մը
 արենոտ սրտին կնմաներ...
 Նայվածքները նայվածքներու մեջ, նույն
 ճակատագրին խորհրդանիշը փնտռեցին...
 Եվ մեր տրտում ժախտները հոգիե հոգի մեղմորեն
 ճառագայթվեցան:

Դ

Ժամերով լռին էր: Լռին էի: Հիշատակի հեծե-
 ծանքներ մեր աչքերը թրջեցին...
 Եվ լամբարիս կապույտ լույսը, սեղանիս վրա,
 այլ ևս արյուններու նման վար կը թորար...
 Տժգունեցա ես՝ ինչպես երազ մը որ առավոտեն
 երևում են կանհետի...
 Բայց ինք՝ հերոսատիպ և հպարտ, ձեռքս ձեռքին
 մեջ՝ ոտքի՝ ինձի ըսավ...

Ե

— Այս իրիկուն՝ հավատքի և հրաժեշտի իրիկունս
 է, ընկեր,

Երիվարս թամբած եմ արդեն՝ և կյանքի ու
 կովի տենդեն՝ դուռիդ առջևը կը վրնջե...
 Եվ տես հասակես վար անբիծ սուրս մերկ է,
 մերկությամբը գերմարդկային վճիռներուն:
 Ճակատդ շրթունքիս մոտեցուր... հավատքի և
 հրաժեշտի իրիկունս է, ընկեր:

Զ

«Եվ դուն սա մաքրափայլ թերթերուդ վրան,
 ցեղին ցավը և ցեղին ուժը բանաստեղծ է,
 Ապագա սերունդներուն և մեր անցյալին
 տխրությունն ի նվեր.
 Ես որք մըն եմ և ըմբոստ մը, միսս բարյավ,
 կորուսյալներս փնտռելու կերթամ...
 Քու երգերեդ երգ մը տո՛ւր ինձ, երգ մը, ես
 երգելով կուզեմ մեռնիլ...»:

Շ. ԿՈՒՐՂԻՆՅԱՆ

Բ Լ Բ Ո Ւ Լ Ի Ն

Արի, բլրուլ, մեկ տեղ նստենք,
 Ձեն ձենի տանք ու երգենք.

Էս օրվանից դառնանք աղբեր,
Իրար խառնենք մեր ցավեր:

Անցնիլ դարուն, աշուն կուգա,
Շատ հեռու չէ և ձմեռ,
Լաց, աղբեր ջան, էլ վարդ չկա,
Թմալիլ մնաց կիսամեռ:

Երգենք, աղբեր, ցնիլը երգենք՝
Դու քո մեռած ալ վարդի,
Երգենք, աղբեր, ցնիլը երգենք—
Նս՝ իմ ավեր վաթանի...

Անցալ դարուն, արնոտ դարուն.
Մոտ է աշուն ցուրտ ձմեռ,
Ա՛խ, աղբերս մնաց անտուն,
Քույրս քաղցից կիսամեռ...

Արի, բլրուլ ցալը երգենք
Վարդի ավեր վաթանի,
Արի, աղբեր իրար խառնենք
Մոմուռ ցալը մեր սրտի...

Ինչպէս չսիրեմ, երկիր իմ կիզված,
Պարզված վերըստին սուրբերին սուրճայր.
Ինչպէս չը սիրեմ—հեղությամբ լցված
Դու, յոթնապատիկ խոցված Տիրամայր...

Որքան որ ելան՝ արյունիդ ազահ,
Դու կամավոր զոհ—բոլորը տվիր.
Դու հավետ եղար անարատ վկա—
Չարերի կոխան, խաչված իմ երկիր:

Հրկեզ քո հոգին, որպես առատ խունկ,
Աշխարհի համար պարզեցիր անպարտ,
Հեղ ընդունեցիր երդում ու երկունք,
Դու արքայաբար՝ վեհ/ու անհպարտ:

Ժամ է, ել նորից, իմ ծիրանավառ,
Զրահավորվիր խանդով խնդագին,
Վառիր երկունքի գիշերում խավար
Հրով մկրտված Նայիրյան հոգին...

ԱՐԱՐԱՏԻՆ

Երկնասլաց ու թեթև,
 Նրբակապույտ ծածկած մեզ,
 Դու, հրեշտակ լուսաթև՝
 Նյութեղին չես դու երբեք:
 Հայոց արնոտ աշխարհի
 Հոգին ես դու անարատ,
 Հուրը հար թող հրահրի
 Սեզ ճակատիդ, Արարատ:
 Եվ ավերվող մեր սրտում
 Եռա անմար ու առատ,
 Դու, պահապան մշտարթուն,
 Լուսակատար Արարատ...

Չեմ տեսել քեզ, բայց որպես
 Անուշ ցնորք իմ հոգում
 Պայծառ ես դուն հրակեզ,
 Հրապսակ ու կանգուն—
 Արդար դրոշ հայության,
 Սիրո սեղան հրառատ.
 Դու, իմ երկրի հարության
 Անխար վկա, Արարատ.
 Որքան ֆեանք մենք նկուն,

Որքան խավարն իջնի խոր,
Ծիրանավոր մեր հոգուն
Դո՛ւ, պահապան զորավոր...
Որպես երազ լուսեղեն
Զյունապայծառ ու շողուն՝
Դո՛ւ անխորտակ ապավեն
Հրաճարակ մեր հոգուն.
Կանգնիր, անկյալ ժողովուրդ,
Եվ հավատան, և տոկան.
Կա քո վշտում վեհ խորհուրդ
Եվ խաչվածին մահ չկա.
Պարզվիր—պայծառ դեպի վեր,
Ցույն հրով անարատ,
Երկրիս մոխիր ու ավեր,
Դո՛ւ, անմահ օրրոտ, Արարնատ...

Յ Ա Ն Կ

1. Խ. Աբովյան—Ա՛խ վաթան, վաթան	3
2. Սիմ. Նալբանդյան—Երգ աղաառության	5
3. Պեւիկաբեյան—Գարուն	7
» Թագուհի քաջորդվույն	9
4. Պասկանյան—Վարդան Մամիկոնյանի երգը	10
5. Շահագիգ—Հատված Լևոնի վշտից	13
6. Դոդոխյան—Ծիծեռնակ	15
7. Դուրյան—Իմ ցավը	16
8. Հովհաննիսյան—Տղմուտ	18
9. Մասուրյան—Հայ մայրերին	21
» Հերոսին	22
10. Թումանյան—Հայրենիքիս հետ	23
» Հայոց լեռներում	26
11. Իսահակյան—Է՛յ, ջան հայրենիք	27
» Բոցիկու սաղին	28
12. Վարուժան—Եղեգնյա գրչով	29
13. Սիւսանյան—Ես երգով կուզեմ մեռնել	31
14. Կուրդինյան—Բլբուլին	33
15. Տերյան—Ինչպես չսիրեմ	34
» Արարատին	35

Պատ. խմբագիր Ա. Ղազարյան

ՎՃ 04370. Պատվեր 746. Տիրած 10000. Տպագրական 1,4 մ

Ստորագրված է տպագրության 18/XI-43 թ.

Հայպետհրատի տպարան, Երևան 1943 թ.

ՀԱՅ ՄԱՐՏԻԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 3

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

(Հայ բանաստեղծները հայրենիքի մասին)

ՊԵՏԶՐԱՏ
ԵՐԵՎԱՆ
1943

Р о д и н а
(На армянском языке)
Армгиз, Ереван, 1943

Ինչպէս չսիրեմ, երկիր իմ կիզված,
Պարզված վերքատին սուրերին սուրսայր.
Ինչպէս չը սիրեմ—հեղությամբ լցված
Դու, յոթապատիկ խոցված Տիրամայր...

Որքան որ ելան՝ արյունիդ ազահ,
Դու կամավոր զոհ—բոլորը տվիր.
Դու հավետ եղար անարատ վկա—
Չարերի կոխան, խաչված իմ երկիր:

Հրկեզ քո հոգին, որպես առատ խուռնկ,
Աշխարհի համար պարզեցիր անպարտ,
Հեղ ընդունեցիր երդում ու երկունք,
Դու արքայաբար՝ վեհ ու անհպարտ:

Ժամ է, եւ նորից, իմ ծիրանավառ,
Զրահավորվիր խանդով խնդագին,
Վառիր երկունքի գիշերում խավար
Հրով մկրտված Նայիրյան հոգին...

ԱՐԱՐԱՏԻՆ

Երկնասլաց ու թեթև,
Նրբակապույտ ծածկած մեղ,
Դու, հրեշտակ լուսաթև՝
Նյութեղեն չես դու երբեք:
Հայոց արնոտ աշխարհի
Հոգին ես դու անարատ,
Հուրը հար թող հրահրի
Սեպ ճակատիդ, Արարամ:
Եվ ավերվող մեր սրտում
Եռա անմար ու առատ,
Դու, պահապան մշտաբլթուն,
Լուսակատար Արարատ...

Չեմ տեսել քեզ, բայց որպես
Անուշ ցնորք իմ հոգում
Պայծառ ես դուն հրակեղ,
Հրապսակ ու կանգուն—
Արդար զբոշ հայության,
Սիրո սեղան հրառատ.
Դու, իմ երկրի հարության
Անխաբ վկա, Արարատ.
Որքան ֆեանք մենք նկուն,

Որքան խավարն իջնի խոր,
Ծիրանավոր մեր հողուն
Դձու, օղակապան զորավոր...
Որպես երազ լուսեղեն
Ջյունապայծառ ու շողուն՝
Դձու անխորտակ ապավեն
Հրաճարակ մեր հողուն.
Կանգնիր, անկյալ ժողովուրդ,
Եվ հավատա՛, և տոկա՛.
Կա քո վշտում վեհ խորհուրդ
Եվ խաչվածին մահ չկա.
Պարզվիր—օղայծառ դեպի վեր,
Յոլն հրով անարատ,
Երկրիս մոխիր ու ավեր,
Դձու, անմահ օիրտ, Արարնաւ...

Յ Ա Ն Կ

1. Խ. Աբովյան—Այն վաթան, վաթան	3
2. Միք. Նալբանդյան—Երգ ազատութեան	5
3. Պեւիկաբաբյան—Գարուն	7
» Թաղումն քաջորդվուն	9
4. Պասկանյան—Վարդան Մամիկոնյանի երգը	10
5. Շահագիլ—Հատված Լեոնի վշտից	12
6. Դոդոխյան—Ծիծեռնակ	15
7. Դուրյան—Իմ ցավը	16
8. Հովհաննիսյան—Տղմուտ	18
9. Մասուրյան—Հայ մայրերին	21
» Հերոսին	22
10. Թումանյան—Հայրենիքիս հետ	23
» Հայոց լեոնեղում	26
11. Իսահակյան—Է՛յ, ջան հայրենիք	27
» Բոցիկու սարին	28
12. Վարուժան—Եղեգնյա գրչով	29
13. Սիամանյո—Ես երգով կուղեմ մեռնել	31
14. Կուրդինյան—Բլբուլին	33
15. Տերյան—Ինչպես չսիրեմ	34
» Արարատին	35

Պատ. խմբագիր Ա. Լազարյան
 ՎՋ 04370. Պատվեր 746. Տիրաժ 10000. Տպագրական 1,4 մ
 Ստորագրված է տպագրութեան 18/XI-43 թ.

Հայպետհրատի տպարան, Երևան 1943 թ.

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0040994

ጽሑፍ 1 ቡ

